

Srce govori srcu

Cor ad cor loquitur

■ **Anton Jamnik**, ljubljanski pomožni škof, dr. teologije, poučeval je na *Škofijski klasični gimnaziji*, predava filozofijo, filozofijo religije in etiko (poslovno etiko). Aktivno sodeluje z nekaterimi univerzami in visokošolskimi ustanovami doma in v tujini. Udeleževal se je na področju ustanavljanja *Katoliške univerze* v Sloveniji. Od leta 2008 je redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* s sedežem v Salzburgu. Od leta 2022 je pri *Slovenski škofovski konferenci* zadolžen za katoliške medije ter za Slovence v zamejstvu in tujini.

Učiteljeva, vzgojiteljeva osebnost je vedno v središču vzgoje. Če nekdo nečesa nima, če tega, kar uči, sam ne živi, potem drugemu ne more ničesar dati, v njem ne more prebujati veselega pričakovanja samega sebe. Se bomo ob tem vsi starši, učitelji in vzgojitelji zamislili ter se vprašali, ali samo o nečem govorimo ali to tudi smo? Resnična pedagogika se začinja v naših srcih, v žaru našega bivanja.

Učenje je veselo pričakovanje samega sebe

Vprašanja, ki so povezana z vzgojo in izobraževanjem, so vedno aktualna. V intervjuju Petra Sloterdijka za 14. številko McKinsey Wissen, ki je bila posvečena izobraževanju (Kahl, 2005), so zapisane ključne misli, ki nagovarjajo in pedagoge od vrtcev do univerz kličejo k razmišljanju. Navajam misel iz intervjuja: »Učitelji so ljudje, ki pogosto verjamejo, da je vselej boljše nekaj razložiti kot nekaj storiti. Vse bolj jasno se namreč kaže, da jedru učenja s klasičnimi šolskimi sredstvi ne pridemo blizu. [...] Ob tem pa vnašajo otroci, dijaki, študentje v učni proces svojo radovednost, svoje navdušenje, ta neprecenljivi medij veselega pričakovanja samih sebe. To veselo pričakovanje svojega lastnega naslednjega stadija je natančno tisto, kar se pričakuje in iz česar lahko izide 'učni libido' kot dejanski osebnostni in družbeni kapital. In didaktika, ki to spoštuje, ravna povsem drugače kot šola, v kateri pedagogi nastopajo z gesto: 'Se boste že še čudili in jaz bom tisti, ki vam bo to pokazal.'« Ali učitelji vedo, čemu danes izobražujejo in 'za kaj' vzgajajo otroke, če jih sploh še vzgajajo? Je 'učni libido' v Sloveniji dejansko osebnostni in družbeni kapital? Je v sodobni slovenski šoli dovolj prostora za celega človeka ali le za njegove faktografske, družabne, internetne in kompetitivne odvode? V kakšnem razmerju je sodobna

didaktika do izvorne človeške avtodidaktike? Je učenje v Sloveniji 'veselo pričakovanje samega sebe', svojih bodočih stanj, sposobnosti, razgledov in odločitev, darov, presenečenj nepričakovanega ali pa prej negativ vsega tega?

Srce govori srcu

Kako poiskati rešitev na ta vprašanja? Zelo poučen in čudovit zgled nam je pri tem John Henry Newman, ki ga je papež Benedikt XVI. ob svojem obisku v Veliki Britaniji razglasil za blaženega. Nič ne pomagajo naslovi, doktorati in druge reference,

če učitelj, vzgojitelj ali profesor, ni najprej tisti, ki je osebnost, se trudi živeti, kar govori, izžareva harmonijo bivanja, ki je najboljša 'pedagoška metoda'. Newman je to povedal na navdihnjen način. Njegova misel, ki je nastala v 19. stoletju, je vedno bolj aktualna in pomeni lepo izhodišče, da te besede vzamemo zares in se vprašamo, koliko jih živimo, koliko so zares naša 'pedagogika'.

Srce govori srcu (*Cor ad cor loquitur*) – ta izrek je bil temeljno vodilo njegovega življenja – je Newman našel pri sv. Frančišku Saleškem, in sicer v daljšem pismu, ki ga je svetnik leta 1604 pisal škofu v Bourgesu. Ko Frančišek razpravlja o pridiganju, med drugim zapiše: »Naše besede naj bi prihajale bolj iz srca kakor z ustnic. Navsezadnje je srce tisto, ki govori srcu, usta govorijo le ušesom ... Očetje iz starodavnosti in vsi, ki so obrodili sad, [...] so govorili od srca do srca, kot govorijo dobri

Foto: Petra Duhannoy

Foto: BS

očetje svojim otrokom. Osebe imajo vpliv na nas, glas nas omeči, pogled nas obvlada, dejanja nas vnamejo.«

Učiteljeva, vzgojiteljeva osebnost je vedno v središču vzgoje. Če nekdo nečesa nima, če tega, kar uči, sam ne živi, potem drugemu ne more ničesar dati, v njem ne more prebujati veselega pričakovanja samega sebe. Zato je Newman vedno poudarjal nenadomestljivo vlogo učitelja, duhovnika in duhovnega voditelja. Tako je razumel tudi vlogo tutorja v Oriel Collegeu v Oxfordu. »Resnica vstopa v duha učenca prek oči in ušes, prek čustev, domišljije in razuma.« Noben akademski sistem ne more uspešno delovati brez osebnega vpliva učiteljev. »Kjer je (osebni) vpliv, tam je življenje, kjer ga ni, tudi življenja ni. [...] Akademski sistem brez osebnega vpliva učiteljev na učence je kot polarni mraz in bo ustvaril zaledenelo, okamnelo in togo izobraževanje, nič drugega,« je zapisal Newman.

Kardinalsko geslo Srce govori srcu, ki si ga je Newman izbral, osvetljuje njegovo pojmovanje oznanjevanja, poučevanja in vzgoje. Spominja nas na pomen, ki ga je pripisoval prijateljem in skupnosti, prvenstvu osebnosti, poudarjanju celovitosti človeka. Srce govori srcu, Božje srce človekovemu srcu – v učlovečenju Božjega

Sina in v zakramentalnem življenju Cerkve. Človekovo srce govori srcu drugih, ki iščejo vero, želijo ob šolanju bolj polno zaživeti, se veseliti samih sebe ali pa jih mučijo dvomi. Takšno srce je bilo tudi v Newmanovih prsih in je govorilo nešteto srcem v šolah in na univerzah v Oxfordu, Birminghamu, Dublinu in Rimu v njegovem času in z nevsiljivo močjo govori tudi ljudem našega časa. Se bomo ob tem vodilu vsi in še posebej starši, učitelji in vzgojitelji vsaj malo zamislili in se vprašali, ali samo o nečem govorimo ali to tudi smo? Resnična pedagogika se začneja v naših srcih, v žaru našega bivanja, to pa v otrocih, dijakih, študentih zares prebujata smoter poučevanja in vzgoje, namreč da je »učenje veselo pričakovanje samega sebe«.

»Ko sem videl tvoje darove ...«

»Ko sem videl tvoje darove, sem te vzel v svoje dlani in te spodbujal. Nisem ti dovolil, da bi hodil leno, spodbodel sem te in te večkrat priganjal. Še zdaj ravnam tako, toda zdaj že tečeš in spodbujaš še mene.« Besede, ki jih je mislec Seneka zapisal prijatelju Luciliju, so spodbuda, da vsakdo v svoji vlogi (učitelji, vzgojitelji, starši, učenci ...) razmisli, kako šolo narediti bolj ustvarjalno, bolj osebno, da bo zares celo-

vito gledala na učenca kot subjekt vzgoje. Učenci ne smejo postati samo sredstvo, v katerega se skuša z različnimi metodami in tehnikami spraviti čim več podatkov, formalističnega vedenja, ki nima nobene prave povezave s konkretnim življenjem. Z njimi smo in za njih, da rastejo v znanju, modrosti, da osebnostno rastejo, da plemenitijo svojega duha, da širijo svoje kulturno obzorje, da rastejo v odgovornosti do bližnjega. Šola, ki ne upošteva te razsežnosti človekovega bivanja, zgreši bistvo svojega poslanstva.

»Nisem ti dovolil, da bi hodil leno,« je zapisal Seneka. Za čas, v katerem živimo, je značilno splošno razmišljanje, kako na čim lažji, udoben in prijeten način priti do cilja. »Uživam, prijetno mi je, zakaj bi se mučil z različnimi življenjskimi vprašanji ... ta trenutek je iz življenja treba čim več potegniti ...« Žalostno je, če tudi šola gradi na takšni logiki in tako mlade prepušča nihilističnemu odnosu do življenja in etični skepsi, ki vedno bolj vodi v fragmentarnost bivanja in izgubo veselja do življenja. Mladi skrivajo v sebi mnogo lepih darov, zato je posebna naloga vseh, ki delujejo na področju šolstva, da jim pomagamo odkrivati darove, iz katerih bi mladi rasli in bili pripravljeni za njihov razvoj tudi kaj žrtvovati. Odpoved iskanju temeljev

ter utrujena in razočarana prepuščenost nevarnim tokovom skepse je po besedah papeža Janeza Pavla II. (ko je prvič obiskal Slovenijo) največja nevarnost sodobnega človeka. Populistična in permisivna vzgoja je na prvi pogled za mlade zelo privlačna, toda gledano malo globlje in bolj dolgoročno pomeni ponižanje človeške osebe, ki vodi v vedno večjo mlačnost in življenjsko nemoč. Takšen človek je v zaprtosti vase, izgubi etičnega horizonta in vedno večji apatiji vedno bolj odprt (ali celo čuti potrebo) za manipulacijo. Zdi se, da to nekaterim očitno ustreza in na to računajo. Prav zaradi tega je danes še toliko bolj potrebno mlade vzgajati v samostojne osebnosti, ki se ne bodo po načelu 'prijetnosti' prepustile splošnemu toku javnega mnenja, ampak bodo znale razmišljati s svojo glavo, bodo znale biti kritične ter v svojem življenju zagovarjati in živeti temeljne vrednote bivanja.

»Ko sem videl tvoje darove, sem te vzel v svoje dlani in te spodbujal,« nam pravi Seneka. Ali ne bi bilo žalostno in krivično do mladih, da jim ne bi omogočili, da bi razvili svoje darove in jih spodbujali, da so na poti iskanja močni in pogumni in da si v življenju postavijo zahtevne cilje? Ja, zares že tečejo, naj spodbudijo tudi nas!

Sedem stebrov, na katerih naj temelji sodobno šolstvo

1. Duhovno življenje, ki omogoča mladim, da si postavijo vprašanje o smislu svojega bivanja in iščejo odgovore na vprašanja svoje vere. Vsaj predmet Religija in etika bi bil nujno potreben na ravni osnovne in srednje šole, saj temeljno poznavanje krščanstva in drugih verstev sodi k splošni izobrazbi. Prav tako je nujno, da so učenci in dijaki seznanjeni s temeljnimi vprašanji etike. Prav ta je namreč prostor dialoga med ljudmi različnih prepričanj.
2. Dijaki naj pridobijo temeljne vsebine klasične izobrazbe (grščina, latinščina), ki je še posebej pomembna v času poplitenega in empirističnega pogleda na življenje, saj klasična besedila (grška, latinska) odkrivajo ves realizem in celovitost temeljnih življenjskih vprašanj.

3. Poseben pomen naj ima umetnost, ki govori o skrivnostnih globinah človekovega bivanja, iskanja, hrepenjenja, ustvarjanja, o tem, da življenja in vsega bivajočega nikoli ne moremo obvladati, ampak ostaja odprto, da ga v svojem čudenju vedno znova odkrivamo.
4. Prostovoljno delo bi moralo imeti v šolstvu središčno mesto, saj mlade vzgaja za čut odgovornosti do bližnjega. Naj doživijo, da je človek najbolj srečen takrat, ko se izmakne svoji egocentrični zaprtosti vase in naredi nekaj dobrega za drugega.
5. Socialna razsežnost je v času težkih gospodarskih razmer posebnega pomena. Pomagati je treba učencem, ki so v težkem materialnem stanju. Pomembni so različni skladi, pomoč s strani Karitas itd.
6. Pomembna je kakovostna izobrazba, znanje, ki ni namenjeno samo sebi, ampak vodi k ustvarjalnemu bivanju. Prehajati od spoznanja k načinu življenja. Poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje, pripravljeno za UNESCO (Delors, 1996), poudari štiri temelje vzgoje in izobraževanja, zato mora sodobna šola enakovredno gojiti vse štiri:
 - a. učiti se, da bi vedeli;
 - b. učiti se, da bi znali delati (od spretnosti do usposobljenosti ...);
 - c. učiti se, da bi znali živeti v skupnosti in eden z drugim (trud za skupne cilje ...);
 - d. učiti se biti (z veseljem biti to, kar si, sprejemanje samega sebe, oblikovanje lastne identitete ...).
7. V času individualizma je posebej pomembna vzgoja čuta za skupno dobro, saj je človek družbeno bitje in je od vsakega posameznika odvisno, v kakšni družbi in državi bomo živeli.

Pomen timskega in občestvenega dela: ljubezen, odpuščanje, poslušanje, služenje, nihče ni izključen

Pedagogika srca, ki pomeni veselo pričakovanje samega sebe, se začenja v skupnosti. Na svetovnem srečanju mladih v

Riu de Janeiru je papež Frančišek ob ključni maši poudaril, kako je pomembno, da se odločimo za pot in ob tem preganjamo dvome, strahove: »Pojdite, ne bojte se, služite.« Večer prej je pri vigiliji in celonočni molitvi mladim na srce položil naslednjo spodbudo, ki je še kako aktualna za nas: »Jezus nas vabi, da mu sledimo vse življenje, vabi nas, naj bomo njegovi učenci in da 'igramo v njegovi ekipi'. Mislim, da vas ima večina rada šport! Tako tukaj v Braziliji kot v drugih državah je nogomet nacionalna strast. Kaj naredijo igralci, ko jih povabijo v ekipo? Trenirajo, in to zelo veliko! Tako je tudi v življenju Gospodovih učencev. Sveti Pavel pravi: 'Vsak tekmovalec pa se vsemu odreče, ōni, da prejmejo venec, ki ovne, mi pa nevenljivega.' (1 Kor 9,25) Jezus nam ponuja nekaj večjega od svetovnega prvenstva! Ponuja nam možnost izpolnjenega in rodovitnega življenja; prav tako nam ponuja prihodnost z njim, ki ne bo imela meja, večno življenje. Ampak prosi nas, da treniramo, da 'pridemo v dobro formo', da se bomo pogumno soočili z vsako življenjsko situacijo in pri tem pričevali svojo vero. Kako pridemo v dobro formo? Ko se pogovarjamo z njim: z molitvijo, ki je naš vsakodnevni pogovor z Bogom, ki nas vedno posluša. S pomočjo zakramentov v nas raste njegovo življenje in tako nas združujejo s Kristusom. Z ljubeznijo drug do drugega, ko se naučimo poslušati, razumeti, odpuščati, sprejemati in pomagati drugim. Vsakemu, brez izključevanja in preganjanja. Dragi mladi, bodite pravi 'Kristusovi atleti'« (papež Frančišek, 2013). Spoštovanje drugega je pot k sodelovanju. Vzgoja prihodnosti je skrb za celostni razvoj osebnosti, v to je vključeno učenje večšin ustvarjanja zdravih skupnosti in sposobnost razvijanja lastne osebnosti – do največje polnosti, ko človek najde smisel in izpolnitev življenja v podarjanju sebe drugim, v iskanju resnice, dobrote, lepote in svetosti.

Literatura

- Kahl, Reinhard (2005): Lernen ist Vorfreude auf sich selbst (Int. Mit Peter Sloterdijk). *McK Wissen* 14, September 2005. Dostopno na spletni strani: <https://www.brandeins.de/corporate-services/mck-wissen/mck-wissen-bildung/lernen-ist-vorfreude-auf-sich-selbst>.
- Delors, Jacques idr. (1996): *Učenje, skriti zaklad*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.